Organ for SOR

Rapport

Nr. 3 1992 38. årg.

Nordvoll skole og Autismesenter:
Skreddersydd for atferds-vanskelige elever

Hyperaktiv i egen bolig:
Livet i Strandalleen

Doman-Delacatometoden:
Bedre liv for Anne Hilde

SAMORDNINGSRÅDET - Råd for samordning av humanitært og yrkesmessig arbeid for mennesker med psykisk utviklingshemming

ISSN 0802-2224

Rapport

Utgiver: SAMORDNINGSRÅDET – Råd for samordning av humanitært og yrkesmessig arbeid for mennesker med psykisk utviklingshemming.

Leder: Orvar Thorsrud, Lyngvn. 8, 2312 Ottestad, tlf. 065/76 675

Sekretær: Tormod Mjaaseth, Hamreheia 17, 4631 Kristiansand S., tlf. 042/94 170, fax 042/94 173

Redaktør: ÅSE STAUDE

Bladet kommer ut med
6 nummer i året.
Abonnementspris kr. 100,– pr. år

ABONNEMENT/ADRESSE-FORANDRINGER:
Forretningsfører **Alf Skansen**
Teglvegen 2, 2312 Ottestad
Tlf.: 065/77 151 el. 064/22 000
Bankgiro: 1813.10.53580
Postgiro: 5 09 47 35

ANNONSER:
RAPPORT
Postboks 98, 3570 Ål
Tlf.: 067/81 694
Bankgiro: 2320.07.17384

MANUSKRIPTER
sendes redaktør **Åse Staude**
Homans vei 18, 1310 Blommenholm
Tlf.: 02/54 14 21

SOR's Forskningsfond:
Gunnar Brekke
Haukelandsbakken 2
5009 Bergen
Tlf. 05/20 02 30

I DETTE NUMMER:

Lasse og Lise i reformtider 73

Nordvoll skole og Autismesenter:
Skreddersydd for
atferdsvanskelige elever 74

Autisme 78

Hyperaktiv i egen bolig:
Livet i Strandalleen 80

Fra institusjon til hjemkommune:
Helsetjenesten for de svakeste
undervurderes 84

Doman-Delactometoden:
Bedre liv for Anne Hilde 86

Omvendt integrering på
Emma Hjorths Hjem? 91

1 1/2-5 år etter utflytting:
Hva skjedde med de tyngste
gruppene? 93

Nye bøker 95

Intra søker lesere 98

Lasse og Lise i reformtider

"Et godt liv for en autist er å ha oversikt, bli sysselsatt og ha en forutsigbar dag", blir det sagt i en reportasje i dette nummeret av "Rapport". Vi møter Lasse og Lise, som begge har utviklingsforstyrrelser og alvorlige atferdsvansker, som kontinuerlig utfordrer sine omgivelser og er vanskelige å forstå. Personene det gjelder og familiene rundt dem settes på harde prøver.

Vi er nå ved et historisk skille. Det er å håpe at tjenesteapparatet også føler utfordringen med å utvikle adekvate tilbud til denne ressurskrevende gruppen, som altfor lenge har vært kasteball i systemet. Det nytter. Livet kan bli bedre for alle. Men sammensatte problemer krever høyt kvalifisert bistand, og behovet for økte kunnskaper gjør seg gjeldende på alle områder. Habilitering og behandling må skreddersys den enkelte og følges opp gjennom hele voksenlivet. Dette koster, men har vi noe valg medmindre vi skal oppleve nye "Sol - saker"?

åst -

Nordvoll skole og Autismesenter:

Skreddersydd for atferdsvanskelige elever

Autismeteam er ennå ikke opprettet i hovedstaden og rådgivningen til skolene i byen høyst mangelfull. Men autistiske barn og unge som behøver et skjermet tilbud har fått en flunkende ny, velutstyrt og bydekkende spesialskole. Oppsiktsvekkende nok skjedde dette på tampen av fjoråret. I selveste Reformåret.

– Vi må ha mangfoldet å spille på når det gjelder skoletilbud til autister. Problemene er ytterst sammensatte, sier rektor *Kari Steindal* ved landets eneste spesialskole som er skreddersydd for særdeles atfersvanskelige elever, Nordvoll skole og Autismesenter i Oslo. Skolen, som har et personale på vel 40, har hendene fulle med skolegangen til 25 elever (7-20 år), som etter sakkyndig vurdering trenger skjermede omgivelser. I tillegg til autismediagnosen har elevene varierende grad av psyksik utviklingshemming, omfattende språk- og kommunikasjonsproblemer, store

Autistenes problemer er ytterst sammensatte, sier rektor Kari Steindal ved landets eneste spesialskole for særdeles atferdsvanskelige elever.

sosiale atferdsvansker – og er vanskelige å forstå.

Skolen er også tenkt som ressurssenter for byens skoler forøvrig. Men kontorer til veilederne står tomme av mangel på bevilgninger. PP-tjenesten er utilstrekkelig, og behov for veiledning i normalskolen påtrengende. Også Nordvoll savner sårt veiledningsforsterkning. Uten tilstrekkelig veiledningstjeneste kan heller ikke Nordvoll gi råd om tilrettelagte, individuelle skoletiibud for egne elever i normalskolen. Faglige ressurser er en forutsetning, understreker rektor, og mangfold i tilbudet en nødvendighet.

Språk, kommunikasjon, selvstendighet

– Skolens målsetting gjelder også her: "Å gjøre elevene til gagns mennesker i heim og samfunn", sier rektor Steindal. – For oss blir det snakk om enetimer, små grupper, individuell dagsplan og struktur. Det gjelder å gjøre dagen forutsigbar. Autister har problemer med å tolke verden og trenger spesiell og tilrettelagt opplæring. I nært samarbeid med hjemmene selvsagt.

Skolen arbeider ut fra atferdsanalytiske prinsipper, men autismeproblematikken er sammensatt og mange pedagogikker tas i bruk i tillegg. Motivasjon for læring har mange innfallsvinkler. Kan eleven lære å lese, skal han lære det. Men språk og kommunikasjon er overordnet alt. Komunikasjonen skjer tildels via tegnspråk, bilder, pictogram etc.

Selvstendighetstrening er sentral. Struktur må til for at elevene skal bli mindre avhengig av hjelp og styring fra voksne. For elevene i videregående skole (skolen er todelt: grunnskole/videregående skole) er arbeidstrening en viktig del av opplæringen. Til hva? Dette er vår hodepine. Vi er bevisst på det langsiktige mål: hva de skal bli som voksne. Det vernede verkstedet på Holtet er et godt tilbud til denne gruppen, men der er det ikke plass til alle. Skolen må da gi generell opplæring og håpe det beste.

Lasse

"Kom hit! Sett deg i gangen! Bra! Sett deg i sofaen! Kjempeflott! Kom hit!"

19 - årige *Lasse Blomgraff* følger konsentrert beskjedene fra vernepleier *Ingunn Midttun*, som oppmun-

På Nordvoll skole og Autismesenter er det enetimer, små grupper, individuell dagsplan og struktur, her skoleassistent Jarl Eriksen med sin elev Lasse Blomgraff.

trende klemmer små plasthoder på plass i boksen ettersom oppgavene blir utført. På veggen henger en strukturert dagsplan som følges til punkt og prikke og krysses av: handle, bake kake, drikke kaffe, legge puslespill osv. Lasse kan ikke lese, men har lært en rekke ordbilder. Han kan si enkle setninger, men er ytterst personalavhengig og "har slitt ut mange personalgrupper". Nå skal han trene på å ha pause. Det vanskeligste som finns! Han følger det tikkende varslingsuret med øynene og spretter opp når det ringer: "Jeg er ferdig med å vente!"

Musikk

Med smektende klaverspill og tegnspråk får musikkterapauten lokket to gutter med hver sin assistent ut på gulvet. Til å hoppe, danse, vinke, trampe, nikke. Det er mange reservasjoner og mishagsytringer. "Ryggen din mot ryggen min, vi gynger fra side til side", synger læreren. Hun stryker den ene forsiktig over ryggen og spør: "kjenner du hvor godt det er?" Men han uler til svar.

Bekymringsfull autismeomsorg

Autismeomsorgen er bekymringsfull her i landet. Autisme er en organisk utviklingsforstyrrelse, "Barnet i glasskulen" er én ytringsform, syndromet er spesielt og mangfoldig og krever individuell behandling. (Se neste art. s. 78) Det trengs spesialkompetanse for å stille diagnose, og det er nødvendig at noen har oversikt over tilbudene, som rektor Steindal uttrykker det.

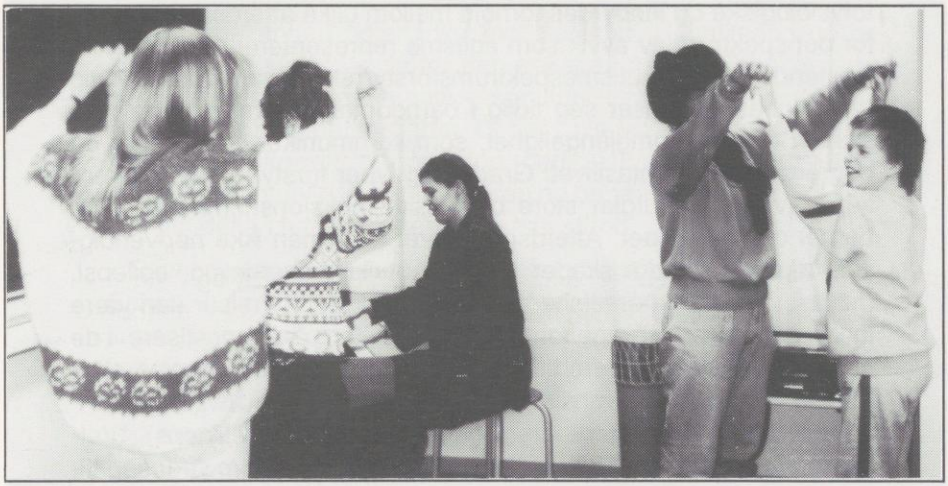
Innstillingen fra Autismeutvalget gikk ut på ett autismeteam i hvert fylke. Men foreløpig flyter planene. Autismeteam er ennå ikke opprettet i hovedstaden, det samme er situasjo-

nen i flere fylker. Kari Steindal har selv erfaring fra Nordland, som fikk landets første autismeteam i 1988, organisert under Barne – og ungdomspsykiatrien og som ambulerer i et vidstrakt fylke. Teamet observerer risikobarn over tid, oppretter ansvarsgrupper i kommunene, veileder skoler, barnehager familier m.m.

– Hvordan blir opplæring av barna organisert i Nordland?

– Noen få elever med autisme kan gå i en vanlig klasse, noen kan veksle mellom enetimer og deltaking i klassen, noen går i smågrupper med andre psykisk utviklingshemmede. Problematikken er ikke enkel. Vi trenger mangfold i tilbudene til autister, framholder hun. – Intergrering er godt for mange, men spesialskoler passer best for noen.

God opplæring er forebyggende helsearbeid og "billigere" for samfunnet i det lange løp. Da unngår vi "Sol – saker". Men det er snakk om livslang læring. Allerhelst burde autister ha intensiv opplæring i hele sin våkne tid, et helhetstilbud. Men dette har ikke skoleverket ressurser til å klare alene. I tillegg til skolen trengs det et faglig godt behandlingstibud, en opplæringspreget behandling. Et godt liv for en autist er å ha oversikt, bli sysselsatt og ha en forutsigbar dag, slår Kari Steindal fast. – Det vanskeligste er i grunnen å ha pause.

Rytmer og musikk lokker elevene ut til lek og dans.

AUTI

Autisme, som nesten alltid debuterer før 36 måneders alder, er et atferdsmessig avgrenset syndrom som skyldes nevrologiske forstyrrelser og forbundet med et stort antall medisinske sykdommer. Patofysiologiske og innbyrdes forhold mellom ulike atferdsavvik innenfor det spektrum av avvik som autisme representerer, er ennå ikke fullstendig kjent. "Autismespektrumsforstyrrelser", som har et viktig utviklingsaspekt, viser seg tidlig i barndommen som forstyrrelser i forhold til sosial omgjengelighet, som kommunikasjonsvansker og begrensninger i fantasilivet. Graden og typer forstyrrelser varierer i løpet av livet og utgjør store biologiske funksjonshemminger hos barnet og nærmiljøet. Atferdsmønsteret kan, men ikke nødvendigvis, følges av andre skader (psykisk utviklingshemming, epilepsi, dysfasi, syn – og hørselshemming). Sosiale forstyrrelser kan være tunge eller lettere. Tunge forstyrrelser er lettere å diagnostisere i de første leveårene. I lettere tilfeller kan diagnosen først komme etter mange år. Kognitive vansker varierer også fra dyp utviklingshemming til normal intelligens (unntaksvis meget høy intelligens). "Velfungerende" autisme og den såkalte Aspergers sykdom ytrer seg tildels likt.

Det kliniske bildet kan endres betydelig med økende alder. Regelmessige vurderinger er nødvendige. Mange barn blir til en viss grad

SME

mer sosiale i forhold til andre mennesker, men det vil alltid være visse problemer i forhold til kommunikasjon, sosial tilpasning og arbeidsfunksjoner.

Vi kjenner ingen botemidler mot autisme. Habalitering og behandling må skreddersys for den enkelte i forhold til bakenforliggende medisinsk problematikk, språkutvikling, intelligensnivå, familiesituasjon og personlighet. Det er i alle fall en nødvendig forutsetning med korrekt diagnose og medisinsk utredning om mulige årsaker, eventuelle tilleggshandikap og behandlingsstrategi. Familien må delta i habiliteringen fra første stund.

Såvel pedagogisk som atferdsmessig behandling er nødvendig. Enkelte barn må ha medisiner for sine atferdsproblemer. Behandlingen innskrenker seg aldri til kortvarige tidsintervaller, autisme krever struktur, ro og kontinuitet, der hele familien aktivt engasjerer seg i habiliteringen, der tverrfagelige grupper må være tilgjengelig med diagnose og oppfølging. For autister trenger livslang behandling av såvel generalister som spesialister – i førskolealder, skolealder, i tenårene og gjennom hele voksenlivet.

Resolusjon vedtatt av en internasjonal ekspertgruppe
(oversatt fra svensk)

Hyperaktiv i egen bolig:

Livet i Strandalleen

– Alle kan bo i egen bolig. Det dreier seg om tilrettelegging og bemanning i forhold til behovene. Du må ta hensyn til den enkelte beboer, sier vernepleier *Kirsten Hognestad Haugen* i Strandalleen på Høvik, som er boveileder for fire mennesker med store hjelpebehov og personalet rundt dem.

Selv mennesker med store atferdsproblemer kan bo i gruppebolig sammen med mindre ressurskrevende og utvikle seg positivt. *Lise Smedshammer* i Strandalleen har har en lang karriere i institusjonsomsorgen med lange og turbulente perioder i hjemmet innimellom.

32 - åringen, som har fått merkelapp autist og hyperaktiv, har i perioder utfordret sine omgivelser så å si døgnet rundt Nå bor hun i egen leilighet i gruppeboligen, arbeider i vernet bedrift, har støttekontakt og fritidsaktiviteter og deltar i plikter og gleder som sine samboere.

Tirsdag

Det er tirsdag og snart middagstid i Strandalleen. Lise vasker poteter. Lise skreller gulerøtter. Lise trekker torsken, varsomt assistrert av boveileder og et instruktivt kokealbum. Alt går i forrykende tempo bare avbrutt av et skingrende "Kan jeg få gå tur!", om og om igjen uten å vente på svar,

Strandalleen i Bærum, en gruppebolig for fire med tildels store hjelpebehov.

alt mens hun skreller, hakker og salter. "Kan jeg få gå tur!"

– Nydelig møre-torsk idag, Lise-mor, sier Kirsten uforstyrrelig med blid rogalandsstemme. – Nå koker potetvannet, nå setter vi klokken til å ringe om 20 minutter... Lise tømmer oppvaskmaskinen, dekker bordet og farer rutinemessig over kjøkkenbenken med oppvaskkluten. "Kan jeg få gå tur!"

Folk samler seg og snuser forventningsfullt: Vigdis, Charlotte og Knut. Lise tenner lys. Endelig er det middag.

– Vi er på vei...

– Vi oppfyller ikke alle intensjonene i ansvarsreformen, men er på god vei, slår Kirsten Hognestad Haugen fast. Halvannet år er gått siden huset i Strandalleen sto ferdig ombygget til fire personer med sammensatte problemer og tildels store hjelpebehov (27 - 45 år). Noen har lang botid i institusjonsomsorgen; nå bor de i hver

– Alle kan bo i egen bolig. Det dreier seg om tilrettelegging og bemanning i forhold til behovene, sier boveileder Kirsten Hognestad Haugen (til v.), som forbereder middagen sammen med Lise Smedshammer.

sin leilighet i villaen (stue, soverom, bad etc.) i tillegg til trivelige fellesrom og hage. Alle har faste plikter: vasker og holder orden i egne leiligheter, lager middag hver sin dag osv. Alle har arbeid i kommunale arbeidssentra, har individuell voksenopplæring og faste fritidstilbud.

Åtte årsverk går med til å holde hjulene i gang. En strukturert dag og et aktivt liv har gitt alle en gledelig utvikling. Opplegget er naturlig nok blitt til i nært samarbeid med foreldre. Alle har jevnlig kontakt med familien.

– Men tenker du på intergrert naboskap og integrerte fritidstilbud, så er det et stykke fram, legger hun til. – Naboene ba gledelig nok om å få komme på besøk. Vi er "akseptert". Fritiden fylles med tilrettelagte tilbud for psykisk utviklingshemmede og det støttekontaktene eventuelt kan finne på. Men alle har et tett og fast ukeprogram.

Individuell tilrettelegging

– Ingen er for "svake" for et liv i egen bolig, etter min mening. Du må bare ta hensyn til den enkelte. Det er snakk om tilrettelegging og bemanning i forhold til hjelpebehovet.

Personalgruppen her er unik: velutdannet, ansvarsbevisst og meget

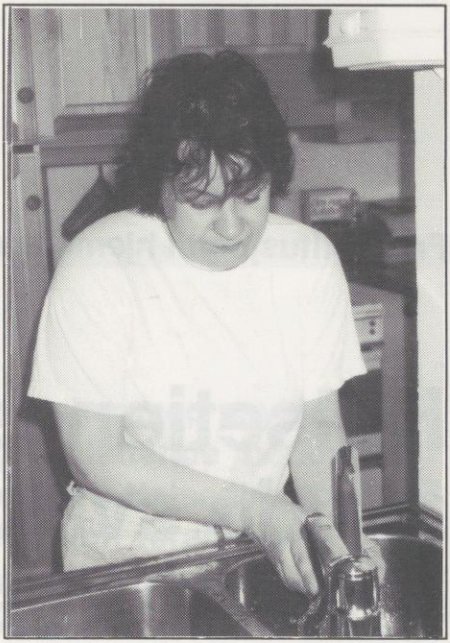

stabil. Forøvrig bruker vi det ordinære hjelpeapparatet. Folk her er ikke mer somatisk syke enn folk flest.

Vi samarbeider med foreldrene hele veien. En åpen dialog. Den gledelige utviklingen skyldes bl.a. struktur og konsekvent holdning til krav, grensesetting o.a. Dette er kanskje lettere å gjennomføre her. Selvstendighetstrening har gitt resultater. Alle er blitt flinkere til å uttrykke seg. Vi ser at plikter som til å begynne med skjedde motvillig, nå blir utført som en selvfølge. Å mestre noe og være til nytte gir tilfredsstillelse for alle mennesker.

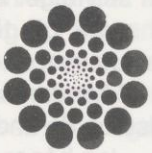
– Hvordan ser du på fremtiden for Lise og de andre?

– Jeg håper de får bo i et miljø der de trives og har det trygt og godt. Lise bl.a. vil alltid trenge hjelp både dag og natt, trolig like mye som idag. Hun forstår så mye, Lise, og tenker så mye, men har store kommunikasjonsproblemer. Men det går tross alt framover. Om hun har mindre kontakt med samboerne enn andre, ville hun nok savne dem om de ble helt borte.

Fra institusjon til hjemkommune:

Helsetjenesten for de svakeste undervurderes

Kommunene legger for dagen stort engasjement og vilje til å gi mennesker med psykisk utviklingshemming godt helsetjenestetilbud ved utflytting fra institusjon til hjemkommune, heter det i en pressemelding fra Helsedirektoratet. Det gjenstår likevel problemer, bl.a. rundt ansvarsfordelingen mellom fylkeskommuner og kommuner, og mellom kommunenes helsetjeneste og sosialtjeneste. Det synes å være for lite oppmerksomhet om psykisk utviklingshemmedes særskilte behov for helsetjenester.

Det synes å være spesielt stor uklarhet om hvilke boformer som skal godkjennes etter hhv. kommunehelsetjenesteloven eller lov om sosial omsorg, og Helsedirektoratet understreker overfor Sosialdepartementet at disse forhold må avklares. Direktoratet mener det er nødvendig

Helsetjenesten for mennesker med psykisk utviklingshemming og omfattende behov får for liten oppmerksomhet. Helsedirektoratet foreslår lovendring som forankrer tilbudet også til de svakeste i kommunehelsetjenesteloven.

med en lovendring som forankrer tilbudet til psykisk utviklingshemmede med omfattende behov for medisinsk pleie og legetilsyn i kommunehelsetjenesteloven.

Helsedirektoratet ber også om at det snarest mulig fastsettes regler for bruk av tvang og tilhørende rettssikkerhetsgarantier overfor psykisk utviklingshemmede.

– Det synes vanskelig å avklare ansvaret og planlegge tilfredsstillende tilbud til psykisk utviklingshemmede med atferdsavvik og psykiske lidelser. Når det gjelder tilbud til denne gruppen, utgjør manglende regelverk som skal regulere tvangsbruk et problem, skriver Direktoratet i sin oppsummering av fylkeslegenes særlige tilsyn.

Bestemor har
hatt to bedre.

Doman - Delacatometoden:

Bedre liv for Anne Hilde

Anne Hilde Bjerknes Parming er født med hjerneskade og sto utviklingsmessig så å si på stedet hvil i 16 år. Nå, som 20 åring, har hun begynt å snakke, synet er blitt bedre, hun har lært å lese, spille piano og turner med spenst og eleganse – alt takket være opplæring etter den amerikanske _Doman - Delacatometoden_, et profesjonelt fysisk og pedagogisk opplegg som Helsedirektoratet og Sosialdepartementet ikke godkjenner.

Anne Hildes vei til opplæring og utvikling har vært kronglete og kostbar. Som treåring begynte hun i førskole i Norges Blindeforbund. Som skolepike var hun for svak for spesialskole for elever med lærevansker (Haug skole i Bærum), men fikk skoletilbud ved Oppsal skoles avdeling for barn med autisme i Oslo, deretter ved en helsepedagogisk Steinerskole i byen og HVPU - institusjonen Haugtun i Bærum.

Skoleveien fra hjemmet i Heggedal til Oslo tok halvannen time hver vei med drosje. Men verst var det at Anne Hilde viste få tegn på utvikling, forteller moren, Asbjørg Bjerknes Parming, som selv er lærer og fortvilet hadde lett etter andre undervisningsformer. Den svaksynte datteren lærte først å gå som fireåring. Som 16 - åring var motorikken fremdeles dårlig, og hun kunne bare si to ord: "mamma" og "ja". Fagfolk ga lite håp

om utvikling og fryktet at Anne Hilde ville bli mer og mer akterutseilt.

Men i 1986 kom mor over det amerikanske undervisningsopplegget fra "The Institute for the Achievments of Human Potential" (IAHP) i Philadelphia. Dette forvandlet livet til hele familien.

Nytt liv

Anne Hilde står på hodet, slår hjul og står i bro. Stuen, som nå er tømt for møbler, fungerer som en kjempemesssig gym.sal med lysstoffrør i taket, turnmatte og bom. Anne Hilde er midt i et frittstående turnprogram: kjapp, spenstig og glad – og ivrig oppmuntret av mor og assistenten.

– Hilde trener ikke for å bli turner, men for å utvikle hjernen, synet og balansen, forklarer mor som også har videoopptak som illustrerer utviklingen gjennom de siste fire år: famlende "løpeturer, 300 meter åling, de første turnøvelsene (stupe kråke) og fem nye ord hver dag. Opptakene forteller hvordan grensene flyttes: Mor som leser ord med store bokstaver på svære ark og Anne Hilde som peker. Mor som leser setninger og datteren som peker. Mor har plakater som gir mengdebegreper og bilder av Skagen - malerne og stiller spørsmål i forhold til dem osv. Barn skal lære fort, ifølge opplegget, og det skal ikke være kjedelig. Det er hele tiden snakk om delmål i utviklingen, ros og belønning.

Mens videospilleren går , puster Anne Hilde i refleksmasken med jevne mellomrom. Øvelsen skal gi trening i å puste dypt og gjøres 40 ganger om dagen, det gir oksygen til blodet og forbedrer tilstanden i hjernen, er forklaringen. I tillegg har hun øvelser som stimulerer synet. Synssansen er nå fem ganger forbedret, mener moren.

Treningen tar i alt 8 - 10 timer om dagen. De siste par årene har familien hatt hjelp i huset, en assistent i 3/4 stilling (ufaglært med turnbakgrunn, som lønnes av fylkeskommunen/videregående opplæringsmidler). Til sommeren er det imidlertid slutt på fylkeskommunal støtte, medmindre ytterligere voksenopplæringsmidler kan gjøre Anne Hilde bedret rustet til å greie voksenlivet.

– Jeg er usikker på framtiden og bekymret for at den positive utviklingen Anne Hilde har skal bli snudd. Ifjor brakk hun lårbenet og måtte leve tre måneder blant senil demente på sykehjem. Hun var da nesten ikke til å kjenne igjen, utviklingen var kraftig reversert. Jeg tør nesten ikke tenke på hva som kan skje hvis støtten til assistenten blir borte. Det er nesten ikke hjelp å få i helsevesenet, og selv har jeg ikke så mange krefter igjen, sier Asbjørg Bjerknes Parming, som selv er lenket til rullestolen på grunn av polio.

Helsedirektoratets ankepunkter

To ganger i året (á en uke) reiser mor og datter til Philadelphia til personlig konsultasjon. Hver måned sendes videoopptak av det individuelle øvingsopplegget, som vurderes og kommenteres.

Opplegget så langt har kostet familien 400 000 kroner. Skattede peng-

I 2 1/2 år har assistent Turi Marie Aastveit delansvaret for behandlingsopplegget til Anne Hilde Bjerknes Parming, her med lesetrening.

er. Søknad om støtte fra Helsedirektoratet og Sosialdepartementet er blankt avvist. Helsedirektoratet har en rekke ankepunkter, bl.a.:

* Opplegget baserer seg bl.a. på at rask presentasjon av informasjonsbiter er nødvendig for lagring av kunnskap i f.eks. lesetrening. Denne typen stimulering/trening er her i landet ikke akseptert til bruk for multihandikappede.

* Opplegget skal gjennomføres sju dager i uken hele året. Barnet kan derfor ikke delta i vanlig skolegang eller andre aktiviteter som innskrenker muligheten for å gjennomføre behandlingsopplegget.

* Det er ikke utført sammenlignede undersøkelser som viser at denne metoden har påviselige fordeler sammenlignet med andre behandlingsopplegg.

* Behandlingsopplegget innebærer en meget stor belastning for famili-

en. Her i landet er det allment akseptert at foreldre ikke skal ha totalansvar for behandling og stimulering av sine barn slik IAHP forutsetter. Ansvaret for gjennomføring av behandlingstiltak skal ligge hos fagfolk.

– Hvordan er myndighetenes holdning i andre land?

– I Svergie er det håpeløst, i Danmark ingen interesse. Men i England og Frankrike er man på glid. I Italia er metoden godkjent, en datterinstitusjon av IAHP er opprettet og tar imot pasienter fra hele verden. Vi har selv vært der en gang.

– Hvor mange norske familier er involvert i IAHP?

– Ca. 20 familier, og alle har fått sin livssituasjon betydelig forbedret, svarer hun og gir en rekke eksempler på nettopp dette.

Sitt eget liv

– Målet er å lære Anne Hilde å ta over sitt eget liv. Når? Ingen vet. Noen må ha fire år med intensiv behandling, andre kanskje mer, dels avhengig av når behandlingen startet. Kommer man opp på det nivået, så er man der, mener moren, som er oppgitt over helsemyndighetene, som til og med har beskyldt henne for å bruke Doman - Delacatometoden bare for egen stimulans!

– Denne metoden er en billig løsning framfor institusjonsplass. Alle foreldre kan greie den med veiledning. Men foreldre må bli tatt på alvor, må læres opp og bli fagfolk på egne barn. Profesjonelle har jo totalansvaret, mens mor og far får ansvar for gjennomføringen.

– Foreldre er billig og god arbeidskraft. Det er ikke riktig å ta den oppgaven fra dem. Selv gjør jeg bare det man kan forvente av en mor. Før var jeg sliten og ulykkelig, nå er jeg sliten og glad, slår Asbjørg Bjerknes Parming fast.

– Foreldre med hjerneskadde barn har barna så lenge de lever. Men nå tør jeg selv snart å dø, legger hun til.

Omvendt integrering på Emma Hjorth Hjem?

Et besøk på danske Ribelund satte fart i framtidsplanene for Emma Hjorths Hjem. Bærum kommune, Akershus fylkeskommune og foreldreforeningen ved sentralinstitusjonen, Emma Hjorths Venner, er nå i ferd med å fullføre en spennende rapport som kan gi nytt liv til den flotte eiendommen. Arealanalysen går ut på å gi nærmere 50 Emma Hjorth-beboere og ca. 200 vanlige beboere (såkalte ressursbærere) et attraktivt nærmiljø, forteller prosjektleder *Britt Kolstø* til "Rapport".

→

Representanter fra kommunen og Venneforeningen kom nylig hjem fra et besøk i Ribelund i Danmark. Den tidligere "aandssvageanstalten" ved Ribe er nå forvandlet til en landsby der nærmere 100 mennesker med psykisk utviklingshemming lever side om side med vanlige beboere. "Børneasylet" er blitt politistasjon i Ribelund bl.a., nye kulturaktiviteter og næringsliv setter sitt preg på lokalsamfunnet.

Styringsgruppen fra Norge er enig om at her var det mye å hente. I forbindelse med utvikling av den gamle sentralinstitusjonen, som ligger i landlige omgivelser nær Sandvika (og blir nedlagt innen 1.1.1996), ser de nå for seg et levende samfunn med studenthybler og vanlige leiligheter for både yngre og eldre: blokker og småhus, butikker, håndverksboder, kulturhus, muligens en folkehøyskole, muligens Dissimilis-skolen m.m. Disposisjonsplanen går ut på moderat utbygging der rekreasjonsområdene blir rikelig tilgodesett. En grend med omvendt integrering.

Saken blir forelagt fylkeskommunen før sommerferien. Akershus fylke står som eier av den verdifylle eiendommen, som i sin tid ble gitt som gave "til beste for psykisk utviklingshemmede". Om "omvendt integrering" bryter denne klausulen, gjenstår å se. Det skal også drøftes om inntekter av eventuelt salg av deler av eiendommen kan komme mennesker med psykisk utviklingshemming tilgode.

Men også kommunen, som har reguleringsmyndighet, vil ha et ord med i laget. Det samme gjelder foreldreforeningen. Ikke minst sistnevnte ivrer for en norsk Ribelund-løsning og har allerede røbet sine framtidsvyer overfor lokalavisen:

"Vi tenker oss selvstyrte boliger for klienter i blanding med boliger for vanlige bæringer, planlagt i samarbeid med oss pårørende. Vi tenker oss et islett av faglig service og miljø. Og det er god plass til variert arbeidsliv på Emma Hjorth, dessuten rekreasjon gjennom sport og friluftsliv. Vi ser for oss en grend garantert fri for vanlige naboproblemer, fordi vanlige mennesker bor i grenda på de opprinnelige eieres premisser, fastslått i Emma Hjorths testamente".

1 1/2 – 5 år etter utflytting:

Hva skjedde med de tyngste gruppene?

Det er ikke selvsagt at alle blir bedre om de flytter ut av institusjon og inn i gruppebolig. En svensk undersøkelse forteller at personalets arbeid kan bli meget krevende også i gruppeboligen, at forberedelsene må være særdeles grundige, at kompetente rådgivere og støtteressurser må være tilgjengelige og at psykiatrien må aktiviseres og få ny innsikt.

Det nye, svenske tidsskriftet *"Intra"* viser til en svensk undersøkelse som omfatter 67 utviklingshemmede personer (23-78 år) med en rekke tilleggsproblemer, som så å si i hele sitt liv hadde bodd på spesialsykehus og som flyttet ut til ulike botilbud (gruppebolig, institusjoner) på slutten av 80-tallet. Ni av dem var lett utviklingshemmet, 23 moderat og 37 dypt utviklingshemmet.

Ti personer i undersøkelsen var blitt plassert på barnehjem allerede som spebarn, 47 kom til institusjon før 12-årsalderen. Ingen av dem hadde fått skolegang, og psykiatrisk sett var samtlige en tungt belastet gruppe: aggressive, selvdestruktive, tildels autistiske og psykotiske, mer enn halvparten hadde en behandlingskrevende epilepsi, 10 var i tillegg alvorlig bevegelseshemmet.

Hva hendte med dem som flyttet?

Psykiske problemer er uendret hos 32 personer, har økt hos 12 og minsket hos 23, ifølge undersøkelsen. Forbruket av psykofarmaka er som før. Sju personer er flyttet til psykiatrisk sykehus, flere vurderes som trengende, men psykiatrien er ute av stand til å behandle dem.

ADL-funksjonen er imidlertid forbedret hos 30, uendret hos 35 og forverret hos to. Trivsel i tilværelsen – eller livskvaliten – er åpenbar for 40 personer, av disse viser fem autister en utvikling som overgår alle forventninger. Men åtte personer gir uttrykk for vantrivsel, fire av dem bor på en større institusjon uten dagtilbud og fire i en gruppebolig med altfor tung gruppesammensetning, inkompetent personale og uten tilstrekkelige medisinske/psykiatriske ressurser.

"Riv ned gjerdene!"

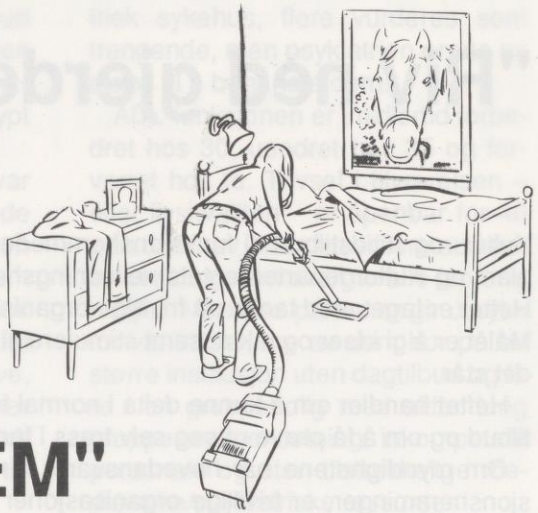
Kultur- og fritidstilbud til funksjonshemmede står på Regieringens Handlingsplan, og Kulturdepartementets veiledningshefte om dette ligger nå på bordet. Heftet er laget med tanke på frivillige organisasjoner, planleggere og politikere. Målet er å gi ideer og fakta, samt stimulere til skapende debatt og aktivitet, som det står.

Heftet handler om å kunne delta i normal fritidsaktivitet, om tilrettelegging av tilbud og om å få prøve ut seg selv trass i funksjonshemmingen.

Om myndighetene har hovedansvaret for tilrettelegging for folk med funksjonshemminger, er frivillige organisasjoner et nøkkelledd, blir det understreket. Det gjelder å tenke nytt, rive ned gjerder og fordommer og synliggjøre problemene. Det kan være behov for opplæring av ledere/støttepersoner. Ta kontakt med kulturetaten og sett i gang med kurs!

"RIVE NED GJERDENE!"
Veiledningshefte om kultur- og fritidstilbud for funksjonshemmede
V-0780 Kulturdepartementet 1991

Håndbok for brukere:

"EGET HJEM"

"Dette er en håndbok for deg som har flyttet i eget hjem. Enten du bor alene eller sammen med andre, er det mye å gjøre og mye å huske på Noe vil du selv klare etter hvert. Noe vil du trenge hjelp til. Denne boka hjelper deg å huske hva du skal gjøre og hvordan du skal gjøre det", heter det på omslaget i Kommuneforlagets håndbok (i samarbeid med NFPU), et oversiktlig og rikt illustrert verk for den som har bruk for å lære dagliglivets kjøreregler. Det er mye som skal læres i egen bolig, og boka har kapitler om konsekvenser av å røyke på sengen, glemme å slå av bryteren på komfyren, tørke klær på varmeovnen osv. Den har kapitler om hver-dag-plan, ukeplan, månedsplan, hjelpemidler på kjøkkenet, om riktig kosthold, tema Bøtte og Klut, Klær og Sko m.m.m.

Inger Johanne Hoftun/Sissel Hofgaard Swensen:
"EGET HJEM"
Håndbok
Kommuneforlaget 1992

Veiledningshefte for tjenesteytere:

"Ansvar for seg selv"

"Det er ingen enkel jobb å være den som skal hjelpe mennesker med psykisk utviklingshemming med å finne seg tilrette og klare seg mest mulig selv i nye omgivelser. Det krever vilje og evne til å gå utover en tradisjonell tenkning når det gjelder yrkesrollen", heter det i Kommuneforlagets hefte "Ansvar for seg selv". Hjemmehjelpere, støttekontakter, familie, venner og naboer får her en lettfattelig informasjon om hjelpetrengende og tjenesteytere i åpen omsorg. Veiledningsheftet, som Kommuneforlaget gir ut i samarbeid med NFPU, har betraktninger om hjelp etter behov, om valg av hjelpemidler i boligen, parforhold, delaktighet i kultur- og fritidstilbud m.m.

Sissel Hofgaard Swensen:
"ANSVAR FOR SEG SELV"
Hjelp etter behov
Kommuneforlaget 1991

INTRA søker lesere

Et nytt, svensk og riksdekkende tidsskrift er dukket opp. Det har som mål å formidle kunnskaper om psykisk utviklingshemming i en desentralisert omsorg og gi inspirasjon til foreldre og personalgrupper.

Hva nytt hender på dagsenteret? Hva mener vi med integrering? Hvordan skal en gruppebolig se ut? Hvordan samarbeider vi med psykiatrien? Hva hender med det vi kaller omsorgskompetanse?

"Det finnes de som sier at vi klarer det meste i en desentralisert omsorg med bare litt sunn fornuft. De tar feil. Mennesker med psykisk utviklingshemming trenger stort sett støtte av de best kvalifiserte, de som vet hva funksjonshemmingen innebærer og har et gjennomtenkt menneskesyn", skriver Intra, som i en kommunalomsorg ser faren for at gamle kontaktveier forsvinner, at personalaviser legges ned og kunnskaper blir borte. Mer enn noensinne gjelder det å se framover og skape nye kanaler for informasjon, heter det.

Ansvarlig utgiver er Stiftelsen Utvecklingsstørda i Fokus med tidligere medisinalråd *Karl Grünerwald, Roger Blomqvist* og *Hans Hallerfors* i redaksjonen. Tidsskriftet utkommer fire ganger i året og koster kr. 176,– pr. år. Betaling til INTRA, postgirokonto nr. 636 55 62-5 eller bankgirokonto nr. 5 308-1485.

Erik Haugen
Brobekkvn. 102A
0583 OSLO 5

A/S Fjellhammer Brug
Fjellhamarvn. 52
1472 FJELLHAMAR

Bodø Industri A/S
Postboks 643
8001 BODØ

Drangedal Manufaktur
3750 Drangedal

Nor-Dan
Vinduer · Dører
4460 MOI. Tlf. 04-46 13 00

SOLA BLANDEVERK AS
Risavika, Tananger – Tlf. 04/69 60 00

Oscar Rydningen
Øl og Mineralvannutsalg
8480 ANDENES

Intep Optik Anders L. Fogth A/S
Søndre torv 7
3500 HØNEFOSS

ABB
EB Terminaler AS
Caspersens vei
4950 RISØR
Tlf. 041 . 51 144

Olav Auflem
6870 OLDEN

VÅGSØY KOMMUNE
6700 MÅLØY

MNTF
JON-REIDAR EIKÅS
TANNLEGE
BOKS 171 – 6771 NORDFJORDEID
TLF. (057) 60 671

Fotomiljø A/S
P.b. 2004, 4602 KRISTIANSAND
Tlf. 042-26 490

Skipsregnskap A/S
6090 FOSNAVÅG

Raufoss A/S
Postboks 2 2831 RAUFOSS

Forsgrens Boktrykkeri
P.b. 107
8001 BODØ

Øystre Slidre Kommune
2940 HEGGENES

Orkla
Lilleakervn. 2E
0283 OSLO

Tannlege Per Bådshaug
2686 Lom
Tlf.: 062-11 418

Sigmund Waage A/S
4265 HÅVIK

Stavanger Silketrykk
Sverdrupsgt. 23
4007 STAVANGER

Fotograf
Olas A. Ellingsen
Madlavn. 242, HAFRSFJORD.
Tlf. 04-55 91 11

Moss Kommune
Helse- og sosialetaten
1500 MOSS

sterkoder
Mek. Verksted A/S
Dalegt. 7, 6500 KRISTIANSUND N

Andøy Kommune
8480 ANDENES

Johnson og Johnson AB
Bleikerveien 17, 1370 ASKER

Norwegian Oil Trading a.s
Otto Sverdrupsvei 9
1300 Sandvika
Tlf. 02 - 54 60 30

L/L Firda Kraft
6860 Sandane
Tlf.: 057-66 055

Gullsmed Magnus Aase
Strandkaien 6
5013 BERGEN

Orkdal Kommune
Bårdshaug
7300 ORKANGER

Matkjelleren
4870 Fevik
Tlf.: 041-47 460

BM BYGGMAKKER
Norges største byggevarekjede

Noralf Andersen
Stortorget 3, 9000 TROMSØ

STRYN KOMMUNE
6880 STRYN

Norske Meierier
Postboks 9051 Vaterland
0134 OSLO 1

Haka Slipeverksted A/S
Brennerivn. 10, 0182 OSLO 1
Tlf.: 02-11 40 09

Nordskar & Thorkildsen
Fritzersgt. 12, 0264 OSLO 2

Kråkerøy
SUPER
1670 Kråkerøy – tlf. 09/34 16 15

NOTODDEN KOMMUNE
3671 NOTODDEN

Stener Dvergnes & Co.
Postb. 622
4601 Kristiansand

Falken Trafikk
Østre Aker vei 61
0582 OSLO 5

Moum Blomster
Olav Trygvasonsv. 26
7011 TRONDHEIM

SKAUN KOMMUNE
Helse- og Sosialetaten
7353 Børsa

MEIERIET NORD
P.b. 310, 8651 MOSJØEN

Wilhelmsen & Sønner A/S
Vi har nøkkelen til Deres avfallsproblemer
P.b. 273 Økern, 0501 OSLO. Tlf. 02-65 22 80

Trondheim Helsefaghøgskole
Ustadløkkv. 27
7042 TRONDHEIM

VESTVÅGØY KOMMUNE

GPG Foods A/S
P.b. 3027
0207 OSLO 2

Øyer Frisørsalong
Einervn. 2
2636 ØYER

Møre og Romsdal Fylkeskommune
Fylkeshuset
6400 MOLDE

Perfekt Strikkeforretning
Røldalsvn. 59
5750 ODDA

GJENSIDIGE
Haram og Vigra, 6290 HARAMSØY

Viking Redningstjeneste
P.b. 178, 3771 KRAGERØ
Tlf. 03-98 05 00

Vangsnes Vandrehjem
5865 VANGSNES
Tlf. 056-96 622

Bømlo Sparebank
5443 BØMLO

Åkra Sementstøperi A/S
4270 ÅKREHAMN

Odim A/S
6065 ULSTEINVIK

Torkildsen og Torkildsen
Advokater
Peder Olausonsgt. 7, 0165 OSLO
Tlf. 02-20 28 40

Sørvik Bilservice A/S
9433 SØRVIK

Vitek A/S
Hallheimslia 21
5079 OLSVIK

Ortopediteknikk A/S
Ryensvingen 6
0680 OSLO

Kviteseid Betong
3850 KVITESEID
Tlf.: 036-53 425

Worldwide Information Systems
Bull
BULL A/S
P.b. 6144 Etterstad
0602 OSLO

Ekornes A/S
1900 FETSUND
Tlf.: 06-88 21 30

Fagerlund Handel
2880 NORD TORPA

HELLIK TEIGEN
Jern og metallforretning
Bilfrag
Tlf. 03 - 75 36 22 Postboks 2 3301 Hokksund

Elite Vinduspuss
Haugesundsgt. 30
4014 STAVANGER

Advokatfirmaet
Aakvaag & Co.
Drammensvn. 43, 0271 OSLO

Norges Kooperative Landsforening
P.b. 1173 Sentrum, 0107 OSLO

Dr. techn. Olav Olsen A/S
P.b. 139
1324 LYSAKER

Norges Handelshøyskole
Helleveien 30, 5035 Bergen - Sandviken

MEIERIET NORD
Postboks 1192, 9401 Harstad

Steigen Kommune
8083 LEINESFJORD

Jølster Rør A/S
6850 Skei i Jølster
Tlf. 057-28 350

Gerdt H. Mathiesen a/s
Papir - Kontorutstyr
Domkirkegt. 5, 5017 Bergen. Tlf.: 31 09 09

Bindal Kraftlag
8940 TERRÅK

Mosvik Kommune
7690 MOSVIK

Alfa-Laval Industri A/S
P.b. 7553 Skillebekk
0205 OSLO 2

Alusan A/S
P.b. 115
6462 RAUDSAND

Hudlege
Jørgen Wisløff Nilssen
Ekebergv. 230, 1160 OSLO

A/S Trønderdykk **Marinesenter** P.b. 411, 7801 NAMSOS	**Ørn Butikkene** 7750 BINDE
Klæben Kommune 7060 KLÆBU	**Advokatene** **Wist og Aurstad** P.b. 155, 7701 STEINKJER
DELTA **Delta Electronics a.s** Postboks 88 3195 Borre Tlf. 033 - 82 290 Fax 033 - 82 298	**Romerik Oljeservice A/S** 2072 DAL Tlf.: 06-95 16 11
Arvid Bergvall A/S Postboks 1623 Vika 0119 OSLO 1	**Volda Kommune** Helse- og Sosialetaten 6100 VOLDA
Råde Kommune Helse- og Sosialetaten 1640 RÅDE	**JOTUN** **BINDEMIDDEL DIVISJONEN** 5120 Manger - tlf. 37 30 21
A/S Gåver og Papir 3890 Ytre Vinje Tlf.: 036-71 14 14	**Tvedestrand Kommune** 4900 TVEDESTRAND
LS **LEIRVIK SVEIS A/S** 5400 STORD — TLF. 054/15044	**Stavanger Aftenblad** 4001 STAVANGER
Anders Utkilens Rederi A/S 5010 Bergen	**Hurum Apotek** Vestre Strandv. 15 3482 TOFTE
Sørdal Kommune Helse- og Sosialetaten 2100 SKARNES	**Gjerpen og Solum Sparebank** 3701 SKIEN Tlf.: 03-52 35 00
Tysnes Kommune Helse- og Sosialetaten 5685 UGGDALSEIDET	**Bergen Kommune** Postboks 805 5001 BERGEN

Vestnes Kommune
Helse- og Sosialetaten
6390 VESTNES

Sakshaug A/S
Zebra
770 STEINKJER. Tlf.: 077-63 900

Levanger Kommune
7600 LEVANGER

Miljøindustri a.s
Et Aker selskap
Munkedamsvn. 45, P.b. 1386 Vika, 0114 Oslo 1
Tlf. 02/83 84 24 - Fax 02/83 84 01

Lindås Video A/S
5150 LINDÅS
Tlf. 05-35 96 20

Eiendomsutvikling A/S
ønsker lykke til med arbeidet for psykisk utviklingshemmede

Tele
Oslo Sentrum Teleområde
P.b. 381, 0104 OSLO

Trondheim Kommune
Avd. Oppvekst
Holtermannsv. 1, 7003 TRONDHEIM

G.S. Containerutleie
2009 NORDBY
Tlf. 06-83 70 19

Dokka Regnskapskontor
2870 DOKKA
Tlf. 061-11 990

laMøte

A/S Clausen Kaldager & Co.
Magnus Barfotgt. 25
5015 Bergen

Leksvik Kommune
7120 LEKSVIK

GARTNERHALLEN
Friskt fra naturen
A.L. Gartnerhallen - Region Midt-Norge

Optiker Karl Larsen
Telegt. 17 - 3670 NOTODDEN

Høyang Polaris a.s
4300 SANDNES

Per Valbo
Karl Johansgt. 20
0159 OSLO

Rich Bar A/S
Torggt. 1
1740 BORGENHAUGEN

Optiker
Sigurd Baalsrud
Jacob Aallsgt. 17 – Oslo 3
Tlf. 02 - 46 46 65

Illustrert Vitenskap
Tlf.: 02-38 28 10
Sagvn. 7, 0131 OSLO

A/S Lørenveien 36
P.b. 40 Refstad
0513 OSLO

Moss Slangeservice a.s
Stengt. 5-1500 Moss - Tlf. (09)250940

Vestlandske Bakeriartikler
Kokstaddalen 24
5061 KOKSTAD

Vest Telemark Bilruter
3840 SELJORD

Maritim Hydraulies
Dvergsnes
4604 KRISTIANSAND S

A/S Eiendomsforvaltning
5010 BERGEN
Tlf.: 05-23 15 20

Rådg. ingeniører, Bygg - VVS - Elektro
FORTIFIKASJON AS
P.b. 4363 Torshov, 0402 Oslo 4
Tlf. 02 - 37 61 85, Fax 02 - 35 10 42

Miltronic A/S
P.b. 25
3408 TRANBY

Lillehammer Hagesenter
Hammersengv. 20
2600 LILLEHAMMER

VARD A/S
Postb. 1973, 0125 Oslo 1, tlf. 02/36 29 33

Unitas Gjensidige
Assuranseforening
P.b. 1564 Myrene, 4801 ARENDAL

Stephansen A/S
5230 ESPELAND

A/S Golea
8024 RØST

Møre Gravmonumenter
6490 EIDE
Tlf. 072 - 96 178

ÅRDAL KOMMUNE
5875 Årdalstangen

Familieklinikken Paradis
Spes. lege i øre, nese, halssykdommer
Paradisleitet 1, 5040 PARADIS. Tlf. 05-91 07 80

Fana Kjøttindustrier A/S
Sandbrekkevn. 100
5050 NESTTUN

Revetal Garn og Stoff A/S
3174 REVETAL

Roselotteriet
P.b. 55
2834 HUNNDALEN

Hordaland Fylkeskommune
5020 BERGEN

NSB BILTRAFIKK HAUGESUND
Tlf. 04 - 71 42 66, Fax 04 - 72 40 46
Kirkegt. 95, 5500 HAUGESUND

Vimpelfabrikken A/S
Postboks 95
1441 DRØBAK

KLÆBU RUTEN
- RUTEKJØRING
- TILBRINGERTJENESTE TRONDHEIM - VÆRNES
- GODSKJØRING

Tempevn. 19, P.b. 6503, 7002 Trondheim
Tlf. 07/50 16 10 - Fax 07/93 60 37

Isola A/S
3945 EIDANGER

Odd Bye Nilsen A/S
Nordstrand Terrasse 27
1170 OSLO

Brattvåg Elektro A/S
BRATTVÅG – SKODJE

Frognerparken Café A/S
P.b. 33
0516 OSLO

Strikkolf A/S
Hegdehaugsvn. 30
0352 OSLO 3

Stabenfeldt A/S
P.b. 1544 Kjelvene
4004 STAVANGER

Regnskap og Økonomi
Skippergt. 21, 4611 KRISTIANSAND
Tlf.: 042-69 269

ASKØY KOMMUNE
Helse- og sosialetaten
5300 Kleppestø

Brødrene Iveland
4652 ØVREBØ

Noremco Construktion A/S
Kongensgt. 9
0153 OSLO

Lofstad Sport og Fritid A/S
Storgt. 23
2000 Lillestrøm

A/S Strand Bråstad Mølle
2847 KOLBU

Haugen og Gjengedal
6880 Stryn
Tlf.: 057-71 282

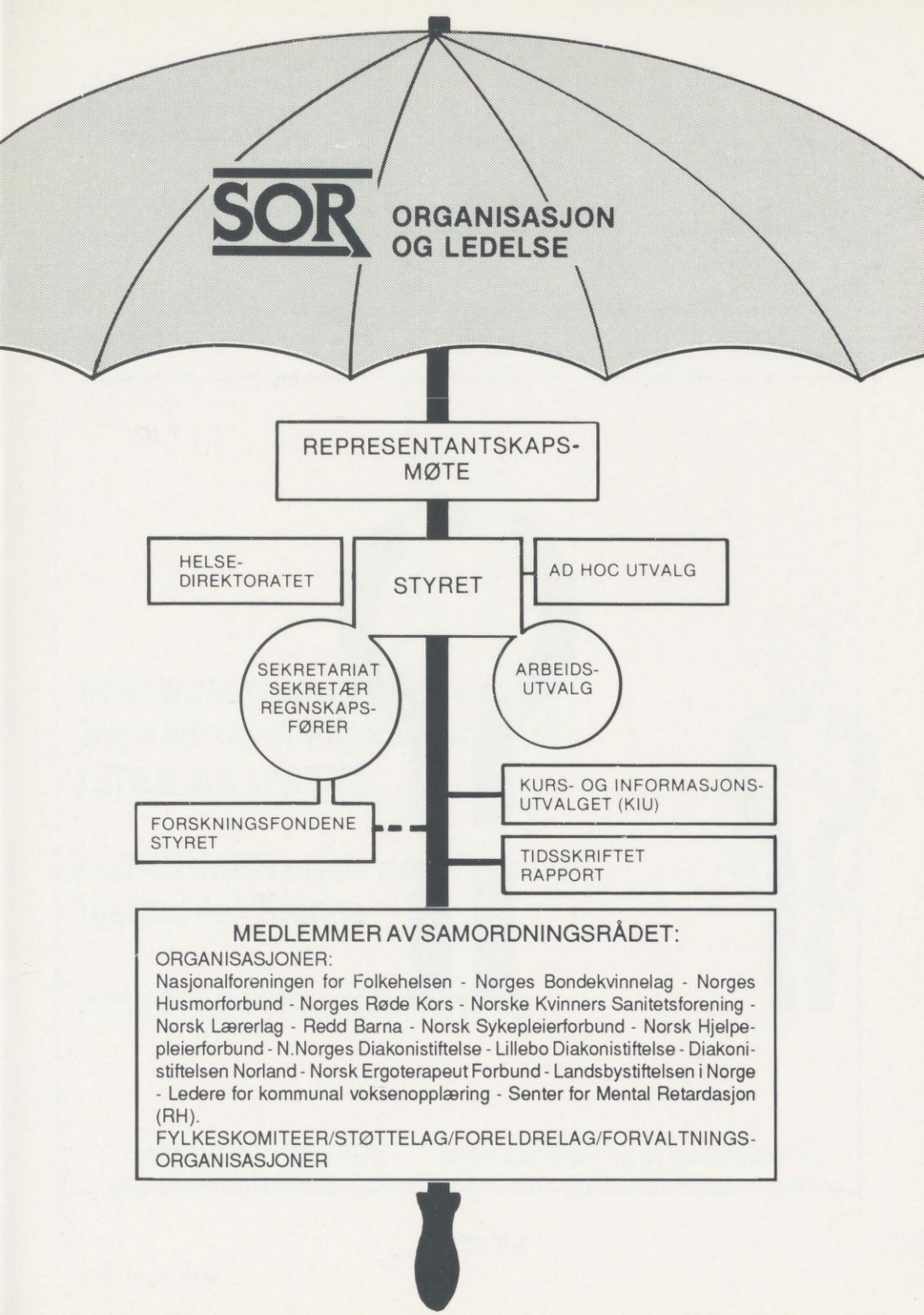
BERG-HANSEN REISEBUREAU

HÅLOGALAND TEATER A/S
Postb. 840 – 9001 Tromsø

Berg-Hansen Reisebyrå Kristiansand A/S
P.b. 2214 Posebyen, 4602 Kristiansand
Tlf.: 042-20 555

A/S Ny Form Souvenir P.b. 73 2501 TYNSET	Tanntekniker **Bror Rolf Mortensen** Kongensgt. 14, 3700 SKIEN. Tlf.: 03-52 76 62
Nesna Kommune Helse- og sosialetaten 8700 NESNA	**Valle Sparebank** 4690 VALLE Tlf.: 043-37 101
Gjønikli Rør og Stålinstallasjon Amalie Jensens vei 6, 3190 HORTEN Tlf. 033-44 801. Mobiltlf. 030-81 665	**Treforedlingsindustriens Landsforening** P.b. 2854 Solli, 0230 OSLO
KAFFEHUSET **FRIELE** Postboks 175 – 5051 Nesttun	**A/S Th. Martinsen Sølvvarefabrikk** Postboks 53 3101 TØNSBERG
Snertingdal Auto A/S 2826 SNERTINGDAL	**Eriks Marked A/S** Fløtevn. 2 3600 KONGSBERG
L/L Skreosen Byggsenter 3878 VRÅLIOSEN	NM **Nyseths Møbelforretning A/S** SORTLAND – tlf. 088/21 019
Firda Billag P.b. 204, 6801 FØRDE	**Saras Kro og Storkiosk** 2754 VESTRE GRAN
Brødr. Øyo A/S 3580 GEILO	**Tannlege Terje Nyren** Rådhusgt. 15 3200 SANDEFJORD
HOTELL MUNCH Munchsgt. 5, 0130 Oslo 1, tlf. 02-42 42 75	**Termarks A/S** Lien 79 5037 SOLHEIMSVIK
N.L. Austnes A/S 6290 HARAMSØY	**Rene og Minicut Hårsenter** Langgt. 38 3080 HOLMESTRAND

Aktietrykkeriet i Trondheim Sorgenfrivn. 18 7031 TRONDHEIM	**Bokføringsservice A/S** P.b. 3173 7002 Trondheim
Sula Kommune Helse- og sosialetaten 6030 LANGEVÅG	**Time Sparebank** P.b. 325 4341 BRYNE
Antons Fundamentservice A/S Kjetilsv. 2B 0494 OSLO	**A/S Årdal Billag** 5870 ØVRE ÅRDAL
Kreditorforeningen Vest P.b. 60 5002 BERGEN	**Bijak Maskin A/S** Espelandsvn. 23 5065 BLOMSTERDALEN
TKE **Toten Kommunale Elverk** P.b. 53 - 2851 LENA	**Møbelteam** P.b. 70 7562 HUNDHAMAREN
Haugesund Taxisentral Flotmyr, 5500 HAUGESUND Tlf.: 047-13 555	**Ringerike Septik** Ask 3500 HØNEFOSS
Profinans P.b. 458 9001 TROMSØ	**Philip Hauge** (H) Postb. 205, 5051 Nesttun Tlf. 05 - 10 26 00
Nordmøre og Romsdal Felleskjøp FK Fanestrandsvn. 63 6400 MOLDE	**Sør-Trøndelag Kraftselskap** P.b. 3755 7002 TRONDHEIM
Grønvold Eiendom Storgt. 81, 2600 LILLEHAMMER Tlf.: 062-58 555	**Systembygg A/S** P.b. 1418 7002 TRONDHEIM
Olausen Maskinering Kjørbekksvingen 26 3735 SKIEN	**ALTA KOMMUNE** HELSE- OG SOSIALETATEN 9500 Alta

SOR
ORGANISASJON
OG LEDELSE
REPRESENTANTSKAPS-
MØTE
HELSE-
DIREKTORATET
STYRET
AD HOC UTVALG
SEKRETARIAT
SEKRETÆR
REGNSKAPS-
FØRER
ARBEIDS-
UTVALG
KURS- OG INFORMASJONS-
UTVALGET (KIU)
FORSKNINGSFONDENE
STYRET
TIDSSKRIFTET
RAPPORT
MEDLEMMER AV SAMORDNINGSRÅDET:
ORGANISASJONER:
Nasjonalforeningen for Folkehelsen - Norges Bondekvinnelag - Norges Husmorforbund - Norges Røde Kors - Norske Kvinners Sanitetsforening - Norsk Lærerlag - Redd Barna - Norsk Sykepleierforbund - Norsk Hjelpepleierforbund - N.Norges Diakonistiftelse - Lillebo Diakonistiftelse - Diakonistiftelsen Norland - Norsk Ergoterapeut Forbund - Landsbystiftelsen i Norge - Ledere for kommunal voksenopplæring - Senter for Mental Retardasjon (RH).
FYLKESKOMITEER/STØTTELAG/FORELDRELAG/FORVALTNINGS-
ORGANISASJONER

Utgiver:
SAMORDNINGSRÅDET –
Råd for samordning av humanitært og yrkesmessig arbeid for mennesker med psykisk utviklingshemming.

Returadresse:
RAPPORT
Postboks 98, 3570 ÅL

Holmestrand
Handelstrykkeri A/S